

Зловживання процесуальними правами VS зловживання дискрецією у добу COVID

Олексій Степаненко, радник EQUITY

І. НАЙПОШИРЕНІШІ ВИДИ ЗЛОВЖИВАНЬ

До найпоширеніших прикладів дій, які можуть бути кваліфіковані як **«зловживання правом»** та **«зловживання дискрецією»** в добу пандемії можна віднести наступні випадки:

Зловживання правом

VS

Зловживання дискрецією

1. Неявка в судове засідання	Обмеження принципу гласності судового процесу з підстав впровадження карантину
2. Подача клопотання про розгляд справи в режимі відеоконференції незадовго до засідання	Встановлення «власних правил» (на підставі наказу голови суду) роботи судів у зв'язку з впровадженням карантинном: <ul style="list-style-type: none">- Обмеження щодо ознайомлення з матеріалами справ;- Обмеження в доступі до приміщення суду;- Обмеження щодо проведення відкритих судових засідань тощо.
3. Ненадання доказів з підстав впровадження карантину	Кваліфікація дій учасників процесу як «зловживання правом»

При цьому, говорячи про **«зловживання дискрецією»** в даному випадку варто відмітити, що здебільшого таке зловживання спричинене намаганням судових установ налагодити свою роботу в умовах пандемії при відсутності належного регулювання роботи судів в період пандемії.

II. ВПРОВАДЖЕННЯ КАРАНТИНУ, НОРМАТИВНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ

Підстава впровадження:

Постанова КМУ від 09.12.2020 № 1236 «Про встановлення карантину та запровадження обмежувальних протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2»

Зонування карантину (4 зони):

Проблема:

Відсутність на законодавчому рівні визначення поняття «**масові заходи**», що дає можливість застосовувати вказане обмеження, в тому числі до судових засідань.

Судова практика:

◀ Деякі судді враховують факт зонування

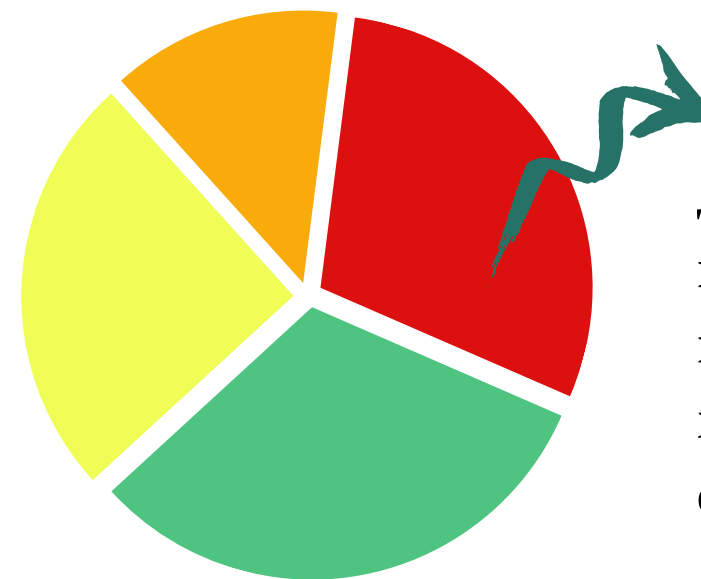
Ухвала Сумського апеляційного суду від 23 листопада 2020 року у справі № 577/3220/20, Ухвала Овруцького районного суду Житомирської області від 17 березня 2021 року у справі № 286/4051/19

◀ Деякі суди проводять с/з в червоній зоні

ухвала Вищого антикорупційного суду від 23 березня 2021 року у справі № 502/1960/17.

Висновок:

Рекомендації якими керуються суди щодо організації роботи **не враховують факт «карантинного зонування»** та містять загальні правила незалежно від зон епідемічної небезпеки.

Червоний рівень

додатково до обмежувальних протиепідемічних заходів, передбачених п.3 постанови, **забороняється:** проведення всіх масових (розважальних, спортивних, соціальних, рекламних та інших) заходів.

ІІІ. КАРАНТИННІ ЗАХОДИ В СУДАХ: ДИСКРЕЦІЯ VS ЗЛОВЖИВАННЯ

1) Проведення с/з в режимі відеоконференції

ПРОБЛЕМА:

Неоднакове застосування судами норм щодо проведення відеоконференції. Зокрема, навіть в рамках одного суду, суди по-різному розглядають клопотання про проведення с/з в режимі відеоконференції в червоній зоні епідемічної небезпеки.

СУДОВА ПРАКТИКА:

- Ухвала Вищого антикорупційного суду від 12 березня 2021 року у справі № 991/3921/20.
 - Суд **задовольнив клопотання** сторони про проведення судового засідання у режимі відеоконференції через проживання особи в червоній зоні.
- Ухвалою Вищого антикорупційного суду від 23 березня 2021 року у справі № 502/1960/17
 - Суд **відмовив в задоволенні клопотання** сторони про проведення судового засідання у режимі відеоконференції попри проживання особи в червоній зоні.

2) Можливість обмеження принципу гласності та відкритості судового процесу.

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ:

ч.4 ст.8 ГПК України, ч. 3 ст.7 ЦПК України передбачають право суду прийняти рішення про обмеження доступу осіб, які не є учасниками судового процесу, в судове засідання під час карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України "Про захист населення від інфекційних хвороб", якщо участь в судовому засіданні становитиме загрозу життю чи здоров'ю особи.

ПРОБЛЕМА:

1. Вказана норма не відмінює принцип відкритості та гласності процесу, а лише надає суду право у виключних випадках недопустити в с/з ЗМІ чи вільних слухачів.

Поряд з цим, кодекс не визначає яким чином суд повинен встановити, що присутність таких осіб в с/з може становити загрозу життю чи здоров'ю особи.

2. На відміну від ГПК України та ЦПК України, КАС України не містить тотожних обмежень, що свідчить про неоднаковий підхід до застосування судами карантинних обмежень.

НАСЛІДОК:

Деякі суди обмежують участь ЗМІ та вільних слухачів незалежно від зони епідемічної небезпеки, деякі ж суди таких обмежень не здійснюють.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ:

Вирішуючи питання про недопуск суд повинен виходити з об'єктивних обставин:

- Площа приміщення зали;
- Наявність у представників ЗМІ та вільних слухачів ознак ГРВІ;
- Кількість присутніх учасників справи;
- Можливо доречним є запровадження обов'язку вільних слухачів та ЗМІ надавати довідку щодо здачі аналізу ПЦР тощо.

3) Карантин як підстава для відкладення/зупинення розгляду справи

ПРОБЛЕМА: Відсутність чіткого регулювання роботи судів в умовах карантину призводить до застосування різних підходів не лише різними суддями, але й одним і тим самим суддею.

СУДОВА ПРАКТИКА:

1. Зупинення розгляду справи

Ухвала Одеського окружного адміністративного суду від від 08 квітня 2021 року у справі № 420/15298/20. Суд задовольнив клопотання сторони та зупинив провадження у зв'язку з карантином. Поряд із цим суддя в даній справі поряд із винесенням даної ухвали здійснював розгляд у відкритих судових засіданнях у великій кількості судових справ, зокрема № 420/14600/20, 420/12707/20, 420/10778/20.

2. Відкладення розгляду справи

Ухвала Господарського суду Івано-Франківської області від 16 березня 2021 року у справі № 909/95/21. Суд з власної ініціативи відклав с/з у зв'язку з карантином. Поряд із цим суддя в даній справі поряд із винесенням даної ухвали здійснював розгляд у відкритих судових засіданнях, зокрема № 909/980/20, 909/738/20.

4) Самовільні карантинні обмеження впроваджені судами

Підстава впровадження: Рішення ВРП №763/0/15-21 від 01.04.2021 року (Уніфіковані рекомендації для судів щодо безпечної роботи в умовах карантину).

Впровадження шляхом: Наказ Голови суду.

- Заборона приймати документи через канцелярії судів;
- Рекомендації не проводити відкриті с/з;
- Рекомендації здійснювати розгляд справ без участі сторін;
- Заборона співробітникам охорони суду пропуску людей до приміщення суду;
- Заборона ознайомлення сторін з матеріалами справи;
- Заборона проведення с/з в режимі відеоконференції з іншими судами.

Приклад: Голосіївський суд, розпорядження №9 від 16.04.2021: «рекомендовано суддям припинити розгляд справ у відкритому с/з, зобов'язано охорону не пропускати осіб крім тих, чиї справи потребують невідкладного розгляду».

ПРОБЛЕМА: Зазначені обмеження фактично є зловживанням суду, адже суд не наділений правом обмежувати процесуальні права учасників, окрім випадків передбачених чинним законодавством.

IV. ЗЛОВЖИВАННЯ ЧИ ПРАВО?

Згідно зі ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров`я, честь і гідність, недоторканність і безпека в Україні є найвищою соціальною цінністю

НАСЛІДКИ КАРАНТИНУ: З початку запровадження карантинних обмежень збільшилась кількість випадків використання карантину як підстави для відкладення розгляду справи з боку учасників процесу.

ПОСТАНОВКА ПИТАННЯ: Чи завжди вимога про відкладення розгляду справи у зв'язку з карантином є зловживанням правом?

1) Клопотання про відкладення розгляду справи з ознаками зловживання правом

Досить часто сторони подають клопотання про відкладення розгляду справи до завершення дії карантину. Вказане клопотання є класичним зловживанням у зв'язку з наступним:

ОЗНАКИ ЗЛОВЖИВАННЯ:

- ▶ Відсутня чітка дата до якої учасник процесу просить відкласти справу (сторона просить відкласти розгляд справи до завершення карантину, а не до послаблення карантинних заходів (перехід з червоної до жовтої зони тощо.)
- ▶ Здебільшого відсутнє обґрунтування необхідності відкладення розгляду справи:
 1. Сторона не піднімає питання проведення с/з в режимі відеоконференції
 2. Відсутнє обґрунтування неможливості явки або обґрунтування об'єктивних побоювань учасника взяти участь в с/з

2) Відкладення як захист конституційного права на захист здоров'я

Відкладення розгляду справи у зв'язку з карантинними обмеженнями є цілком прийнятним у випадку дотримання заявником наступних ознак:

Обґрунтування

Учасник процесу повинен обґрунтувати суду в чому саме полягає неможливість проведення с/з. На нашу думку, обґрунтованими підставами можуть бути наступні випадки:

- Впровадження «червоної зони» карантинних обмежень;
- Перебування заявника в групі ризику зараження;
- Підтверджений недавній контакт з особою хворою на COVID-19;
- Фактичні підстави неможливості прибуття до суду у зв'язку з карантинними обмеженнями тощо.

Строк відкладення розгляду справи

Особа яка заявляє клопотання про відкладення повинна аргументувати строк на який просить відкласти розгляд справи. Цілком обґрунтованим є відкладення розгляду справи до послаблення карантинних обмежень, а не до завершення всеукраїнського карантину (наприклад перехід з червоної до іншої зони).

Можливість проведення відеоконференції

Сторона заявляє про готовність розглянути справу в режимі відеоконференції, або обґрунтовує неможливість такого розгляду.

ВИСНОВОК

1. Суд не може формально розглядати клопотання сторони щодо відкладення розгляду справи у зв'язку з карантинном. Необхідно досліджувати надані сторонами докази в кожній індивідуальній ситуації.
2. Суд повинен бути лояльнішим до сторін та в першу чергу виходити із питання захисту здоров'я учасників процесу, а не швидкості розгляду справи.
3. Доцільним вбачається передбачити механізм роботи судів в період пандемії на рівні Постанови КМУ, щоб для всіх судів були встановлені однакові «правила гри».

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ!

EQUITY
attorneys at law